

חיי דעת

לימודי דעת
LIMUDEI DAAT
ללמוד • לדעת • להתקדם

ההלכה השבועית מבית לימודי דעת | מרכז ללימודי הלכה

בגליון השבוע

מצוות וגיל חינוך

אין ללמוד הלכה למעשה מתוך גליון זה. בכל שאלה יש להוועץ במורה הוראה.

עלון מס' 68

חזיני שבת

שכח לכבות את הנורה במקרה, האם מותר לבקש מילד שיפתח את דלת המקרה?

לאור מה שהתבאר לעיל בגליון קודם, מובן שגם במקרה זה אסור לומר לקטן שיפתח את דלת המקרה, כיון שבפתיחתו הוא מדליק את הנורה, ואין הבדל בין ילד שלו לילד של אדם אחר.

אולם כשצריך את האוכל שבמקרר לסעודת שבת, מותר לומר לקטן שיוציא את התקע של המקרה מהשקע כשהמקרר אינו פועל (שמירת שבת כהלכתה פרק י' סעיף י"ד והערה ל"ח, ועיי"ש גם הערה ל"ז). והטעם, מכיון שהוצאת התקע הינה איסור דרבנן של טלטול מוקצה, ואין בה איסור דאורייתא, יש להתיר זאת בשביל אוכל שבלעדיו ימנע ממצוות עונג שבת. אמנם, כל זה כשנעשה הדבר באקראי בעלמא, ולא בקביעות (שו"ע הרב שם סעיף ח', ועיי"ש שמירת שבת כהלכתה שם). אך כמובן שלהחזיר את התקע לשקע אסור בכל אופן. (שמירת שבת כהלכתה שם.)

וצריך לדעת, שהיתר זה הוא דווקא באופן שאין גוי במקום, אבל אם יש גוי צריך קודם להשתמש בו לצורך הענין. ועיי"ש הפרטים בזה בספר שמירת שבת כהלכתה פרק ל"א סעיף א' והערה א'.

מצוות חינוך:

כתב השו"ע (סימן שמ"ג סעיף א'), "קטן

האיסור שהוא עושה זה טלטול מוקצה האסור מדרבנן.

גיל חינוך:

בגיל הילד בו מחוייב אביו לחנכו (עיי"ן כל זה במ"ב סימן שמ"ג ס"ק ג.), יש חילוק בין מצוות עשה למצוות לא תעשה, שמצוות עשה משתנה הדבר בכל מצוה ומצוה, לפי חריפות שכלו וידיעתו של הקטן, וכגון קטן היודע מענין שבת מצוה על אביו לחנכו לקידוש והבדלה, או קטן היודע להתעטף כהלכה חייב בציצית, וכן כל כיצא בזה. אבל במצוות לא תעשה חייב אביו בחינוכו מעת שקטן זה מבין כשאומרים לו שהדבר אסור

לעשות או לאכול. (ועיי"ן שער הציין סימן שמ"ג ס"ק ט"ו שמבואר שם, שכל זה דווקא אביו, אבל אחרים באופן שמוטל עליהם להפריש את הקטן, כגון באיסורים דאורייתא, וכמו שכתבנו לעיל, אינם מחוייבים בזה אלא באופן שהקטן הגיע לגיל חינוך, ולא כבר משעה שהוא בר הבנה כשאומרים לו אסור, שזה גיל קטן יותר.)

אבל קטן שאינו בר הבנה כלל, אין אביו מחוייב להפרישו מאיסורים כלל, ואפילו מאיסורים דאורייתא. [אמנם, יש לשים לב, שלפעמים כדאי למנוע מהתינוק לעשות איסורים, בכדי למנוע השפעה שלילית על שאר הילדים שרואים את התינוק עושה דבר אסור וההורים אינם מונעים אתו מזה, ויכולים לחשוב שאין הדבר חמור כל כך. אבל מצד התינוק עצמו אין צריך למנוע אותו מזה].

אוכל נבלות אין בית דין מצווין להפרישו, אבל אביו מצווה לגעור בו ולהפרישו". פירוש - אם בית דין והוא הדין אדם אחר רואים קטן שעובר על איסור אפילו דאורייתא כאכילת נבילות, אינם מחוייבים להפרישו מזה, כיון שאינם חייבים בחינוכו של הקטן. אבל אביו [ויש שסוברים (מ"ב ס"ק ב')] שגם אמון חייב בחינוכו של הקטן, ומשום כך מצווה להפרישו אפילו (מ"ב ס"ק ג.) כשעושה איסור דרבנן. אבל הרמ"א (על השו"ע שם) מביא שיש פוסקים החולקים, וסוברים שאף ב"ד מחוייבים להפריש קטן שהגיע לגיל חינוך העומד לעבור על איסור.

ובמ"ב (ס"ק ז') מביא בשם החיי אדם, שיש לחלק בזה בין אם הקטן עומד לעבור על איסור דאורייתא או על איסור דרבנן, שבאיסור דאורייתא מצוה על כל אדם להפרישו משהגיע לגיל חינוך, אבל איסור דרבנן אין כל אדם מצווה להפרישו, אלא רק אביו [וי"א שגם אמון].

לפיכך, אדם הרואה ילד ברחוב שתולש עלים מהעץ, צריך לומר לו שהדבר אסור בשבת, שהרי תלישת עלים מהעץ יש בה איסור דאורייתא [כשרוצה לשחק אח"כ עם העלים (רמב"ם הלכות שבת פרק ח' הלכה ד.)]. אבל אם רואה ילד המשחק עם אבנים או מקלות בשבת, אין צריך להפרישו מזה אלא אביו ולא אדם אחר, שהרי

הלכות שבת - המשך

בגליון הבא:

- אדם שאיבד או שכח איזה חפץ ברשות הרבים האם מותר לומר לקטן להביאו?
- האם החיוב לחנך את הקטן הינו דווקא באיסורי שבת ואיסורי אכילה?
- מאיזה גיל צריך לחנך את הקטנים לשמוע קידוש והבדלה?
- האם יש לחנך את הילדים שלא יאכלו לפני קידוש? ■

שהדבר טוב לגדולים, ולכן צריך למחות בידו ולמונעו מזה.

אמנם, יש בזה חילוק בין אם הקטן עושה חילול שבת בשביל אביו, או עושה בשביל אדם אחר. שאם עושה בשביל אביו חייב אביו להפרישו מזה מן התורה (מ"ב ס"ק ס"ה ושער הציון ס"ק נ"ד), וזהו מצוות "שביתת בנו", הנלמד מן הפסוק (שמות פרק כ' פסוק י'): "לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך" וגו', ומפרש רש"י שבזה בא הפסוק להזהיר את הגדולים על שביתת הקטנים.

אבל אם הקטן עושה בשביל אדם אחר שאינו אביו, צריך אותו אדם להפרישו מתקנת חכמים (שער הציון שם).

האם יש הבדל אם הילד עושה לצורך עצמו או עושה לצורך אחרים?

הפרשת הקטן מעשיית איסורים מחמת דין חינוך, הינה רק באופן בו הקטן עושה איסור לצורך עצמו ולהנאתו. אבל קטן העושה איסור בשביל אדם אחר, יש לאותו אדם למונעו מלעשות כן (מ"ב סימן של"ד ס"ק ס"ו, ועיי"ש בשער הציון ס"ק נ"ד), ואפילו אם לא הגיע הקטן לגיל חינוך. (מ"ב שם ס"ק ס"ד.)

דין זה נלמד ממה שכתב השו"ע (סימן של"ד סעיף כ"ה) במקרה שנפלה דליקה ח"ו, שאם בא גוי לכבותה אין צריך למנוע ממנו, אבל אם בא קטן לכבות צריך למנוע ממנו. וטעם החילוק בין גוי לקטן, שגוי עושה על דעת עצמו, ואפילו שידוע שנוח לישראל ממה שמכבה סוף סוף הוא מתכוון להנאתו שידוע שלא יפסיד מזה. אבל קטן אין לו שיקול הדעת לעשות בשביל עצמו, וכל מה שעושה הוא מחמת שידוע

מרכז למודי דעת

מהיום תוכל לשלב למודי הלכה בתוך סדר היום העמוס שלך. הצטרף עוד היום לשעורי ההלכה מבית למודי דעת הנשלחים לאלפי בתים בארץ ובעולם ומביאים את הלומד לרמה גבוהה בידיעת הלכה.

- תכנית לימודים ייחודית המסייעת ללומד להגיע לרמה גבוהה בידיעת ההלכה.
- התכנית משלבת שיעורי הלכה כתובים הנשלחים בדיוור ישיר לבתי הלומדים, שאלות סיכום וחזרה, מבחנים תקופתיים, קשר עם רבנים ותעודה.
- שיעורים בהלכות: איסור והיתר, שבת, עירובין, נדה, מקוואות, חופה וקידושין, אבלות.
- למודי דיינות.
- הכנה מושלמת לבחינות ברבנות.
- מוכר לשנת שבתון

